

Discrepantie in opvoedgedrag tussen vader en moeder en de relatie met de sociaal -emotionele
ontwikkeling van peuters

Universiteit Utrecht

Masterprogramma Clinical Child, Family and Education Studies

Naam: Irene Dorsman

Studentnummer: 6527728

Docent: J.C.T. Verhoeven

Cursus: Masterthesis

Cursuscode: 201600201

Datum: 11-06-2020

Aantal woorden: 4389

Samenvatting

In deze studie is de samenhang tussen de discrepantie in opvoedgedrag van vaders en moeders en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters onderzocht. Hiertoe hebben 51 ouderparen met een kind tussen en twee en vier jaar oud ($M = 34$ mnd, $SD = 8,56$, 46,9% jongens) vragenlijsten ingevuld die betrekking hebben op de opvoeding en de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Onderzoekresultaten wijzen uit dat moeders significant meer warmte bieden dan vaders. Zowel moederlijke en vaderlijke warmte als moederlijke structuur blijken negatief samen te hangen met problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. De relaties tussen de sociaal-emotionele ontwikkeling en zowel structuur als negatieve disciplineren blijken niet significant. Er bleek geen discrepantie aanwezig te zijn tussen het opvoedgedrag van vaders en moeders, waardoor er geen significante relatie gevonden is tussen de discrepantie in opvoedgedrag van ouders, en problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Waar rekening mee gehouden moet worden bij het interpreteren van de resultaten, is de homogene steekproef welke niet representatief is voor de huidige Nederlandse samenleving. Ouders zijn grotendeels hoogopgeleid met een Nederlandse afkomst. Om die reden wordt aanbevolen huidig onderzoek te herhalen binnen een meer gevarieerde steekproef.

Trefwoorden: opvoedgedrag, warmte, structuur, negatieve disciplineren, sociaal-emotionele ontwikkeling, peuters, moeders, vaders, gelijke opvoeding

Abstract

This study was designed to explore the relationship between the similarity in parenting behaviour of mothers and fathers, and problems in the social-emotional development of toddlers. Participants were 51 parents with children between the age of two and four year old, who completed questionnaires about the upbringing of their children, and their social-emotional development. Results indicated that mothers provide more warmth to their children than fathers do. Both maternal and paternal warmth, and maternal structure appeared to be negatively related to problems in the social-emotional development of children. The relation between the social-emotional development and both structure and harsh discipline turned out not to be significant. There appeared to be no discrepancy between the parenting behaviour of mothers and fathers, therefore no relationships were found between the discrepancy in parenting behaviour and the child's social-emotional development. It is implicated that the homogeneous sample needs to be taken into account when interpreting the results, because the sample is not representative of the Dutch society. Parents are mostly high educated and have a

Dutch background. For this reason, repetition of the study in a more varied sample is recommended.

Keywords: parenting behaviour, warmth, structure, harsh discipline, social-emotional development, toddlers, mothers, fathers, parenting similarity

Discrepantie in opvoedgedrag tussen vader en moeder en de relatie met de sociaal -emotionele ontwikkeling van peuters

In de peutertijd zijn driftbuien en impulsiviteit de norm (Hallas, Koslap-Petraco, & Fletcher, 2016). Dit heeft te maken met de sociaal-emotionele ontwikkeling die zich in deze periode verder begint te vormen (Caulfield, 1996). Vanaf de geboorte leren kinderen emoties te herkennen en langzamerhand relaties aan te gaan met anderen (Tak, Bosch, Begeer, & Albrecht, 2014). Problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling op jonge leeftijd, verhogen het risico op verschillende problemen op latere leeftijd zoals agressie, delinquent gedrag en internaliserende problemen (Arsenio, Adams, & Gold, 2009; White, Jarrett, & Ollendic 2012; Toth, Halasz, Mikics, Barsy, & Haller, 2008). Het is daarom van belang zicht te krijgen op factoren die belangrijk zijn bij de vroegkinderlijke sociaal-emotionele ontwikkeling om het risico op latere problemen te verkleinen. Het opvoedgedrag van ouders is in deze tijd een belangrijke factor om sociaal-emotionele ontwikkelingsuitkomsten te kunnen optimaliseren.

Binnen de huidige literatuur blijkt geen consensus te bestaan over de verschillen en overeenkomsten in het opvoedgedrag van vaders en moeders gerelateerd aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Zo hebben Aunola en Nurmi (2005) aangetoond dat de opvoeding van moeders een belangrijke rol speelt in het probleemgedrag van jonge kinderen, maar de opvoeding van vaders niet. Hart, Newell en Olsen (2003) suggereren in hun studie daarentegen dat de speelse en geduldige interactiestijl, die vaders meer dan moeders hanteren, een belangrijke impact heeft op het ontwikkeling van sociale en communicatieve vaardigheden. Daarnaast bleek uit het onderzoek van Davidov en Grusec (2006) dat voor zowel moeders als vaders geldt, dat een hoge mate van responsiviteit positief is voor de emotieregulatie van kinderen. Ondanks deze inconsistenties, kan gesteld worden dat het opvoedgedrag van beide ouders in een belangrijke factor is om de ontwikkelingsuitkomsten van kinderen te optimaliseren.

Het meeste onderzoek naar de opvoeding in relatie tot de ontwikkeling van het jonge kind, kijkt enkel naar het opvoedgedrag van moeder en in mindere mate naar dat van vader (Wicks-Nelson & Israel, 2016). Er is dus nauwelijks kennis over het opvoedgedrag van vaders. In onderhavig onderzoek worden vaders wel meegenomen waardoor er kennis vergaard wordt over het opvoedgedrag van vaders, en de verschillen tussen vaders en moeders binnen het gezin. Er wordt gekeken naar verschillende opvoedgedragingen. In de huidige literatuur wordt er geen rekening gehouden met het feit dat kinderen vaak door twee ouders worden opgevoed, terwijl het opvoedgedrag van vaders én moeders juist belangrijk is (Verhoeven, Van Baar, Deković, Bodden, & Steenis, 2016). Wederzijdse ondersteuning,

samenwerking en overeenkomstigheid tussen ouders worden onder andere verondersteld belangrijk te zijn in de opvoeding (Teubert & Pinquart, 2010). Verschillende bekende opvoedwebsites, waaronder het CJG (<http://www.cjg.nl/>), benoemen regelmatig hoe belangrijk het is dat ouders op één lijn zitten qua opvoedingsdoelen en gedrag. Toch is het zo dat er relatief weinig onderzoek gedaan is naar hoe verschillend ouders binnen het gezin reageren op bepaald gedrag van hun kind en of deze verschillen in opvoedgedrag gerelateerd zijn aan de ontwikkeling van het kind. Onderhavig onderzoek zal zich daarom, naast de verschillen in opvoedgedrag van vaders en moeders, eveneens richten op de relatie hiervan met problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind.

De ouder-kind relatie is in de peupertijd een belangrijke factor om sociaal-emotionele ontwikkelingsuitkomsten te kunnen optimaliseren. Deze ontwikkeling bestaat uit twee domeinen. De emotionele ontwikkeling bevat intrapersonlijke vaardigheden zoals positief denken, emotieregulatie en het hanteren van coping strategieën welke nodig zijn om effectief te kunnen functioneren als individu. De interpersoonlijke vaardigheden, horend bij de sociale ontwikkeling, zijn communicatie, inlevingsvermogen, kunnen onderhandelen en zijn van belang om succesvol te kunnen omgaan met anderen (Pellegrino & Hilton, 2012).

De opvoedgedragingen waarvan gebleken is dat deze van invloed zijn op de sociaal-emotionele ontwikkeling zijn warmte, structuur en negatieve disciplineren. Onder *warmte* wordt sensitiviteit, responsiviteit en affectie verstaan (Verhoeven, et al., 2016). Het longitudinale onderzoek van Altschul, Lee en Gershoff, (2016) naar de relatie tussen warmte en sociale competenties bij gezinnen met jonge kinderen, laat zien dat kinderen die een warme opvoeding gehad hebben onafhankelijk, prosociaal zijn en zelfvertrouwen hebben. Eveneens hebben zij minder gedragsproblemen en een betere zelfregulatie (Eiden, Edwards, & Leonard, 2007). Dit heeft als oorzaak dat ouders die een warme opvoeding hanteren, meer bewondering en genegenheid tonen richting hun kind (Davidov & Grusec, 2006).

Naast warmte hangt *structuur* samen met de sociaal-emotionele ontwikkeling (Davidov & Grusec, 2006). Structuur wordt gezien als het consistent stellen van regels en deze navolgen (Verhoeven, et al., 2016). Dit zorgt voor een gevoel van stabiliteit en veiligheid (Al-Yagon, 2008). Doordat ouders affectie tonen, adequaat reageren op de behoeften en signalen van hun kind (warmte) en een voorspelbare omgeving creëren door het stellen van duidelijke grenzen en regels (structuur), ontstaat voor het kind een veilige, warme basis van waaruit het kan gaan exploreren (Verhoeven, et al., 2016).

Waar het bieden van warmte en structuur de sociaal-emotionele ontwikkeling ondersteunt, is herhaaldelijk gebleken dat het gebruik van negatieve disciplineren deze

ontwikkeling juist ondermijnt. Onder *Negatieve disciplineren* in het opvoedgedrag wordt verbale en fysieke straf verstaan waarbij ouders ongewenst gedrag proberen te verminderen (Verhoeven, et al., 2016). Negatieve disciplineren blijkt de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen te ondermijnen, aangezien dit een voorspeller blijkt te zijn voor het toenemen van agressief gedrag bij kinderen (Karreman, Van Tuijl, Van Aken, & Deković, 2009; Fine, Trentacosta, Izard, Mostow, & Campbell, 2004). Verondersteld wordt dat de pogingen die ouders doen om controle te krijgen over het gedrag van hun kind (vaak door psychologische controle), de kansen om een gezond zelfbeeld te creëren beperken (Verhoeven, et al., 2016).

De hantering van bovengenoemde opvoedgedragingen verschilt voor moeders en vaders. Moeders van kinderen tussen de zeven maanden en vier jaar oud blijken, emotioneel gezien, meer beschikbaar te zijn dan vaders, wat zorgt voor een verschil in sensitiviteit (Bergmann, Wendt, Von Klitzin, & Klein, 2012). Roskam en Meunier (2009) schrijven dat moeders van kinderen tussen de zes en twaalf jaar oud vaker zijn geneigd op een autoritatieve manier op te voeden dan vaders. Moeders bieden een hogere mate van warmte in hun opvoedgedrag dan vaders (Mckinney & Renk, 2008). Dit kan verklaard worden aan de hand van de roltheorie (Hosley & Montemayor, 1997), welke het ontstaan van de verschillen in ouderschap tussen moeders en vaders beschrijven. De moederrol wordt, traditioneel gezien, gedefinieerd als de zorgdrager, waar tegenover staat dat de vaderrol gedefinieerd wordt als kostwinner en disciplinair (Hosley & Montemayor, 1997). Nog steeds wordt gezien dat moeders over het algemeen de meeste zorg voor de kinderen dragen (Craig & Mullan, 2011). Er blijkt geen verschil aanwezig te zijn tussen de mate van structuur tussen vaders en moeders (Verhoeven et al., 2010b).

Het is opvallend dat maar weinig studies zich richten op de gecombineerde effecten van het opvoedgedrag van moeders en vaders op de ontwikkeling van het kind (Verhoeven, et al., 2010). Uit de literatuur blijkt dat, naarmate ouders binnen het gezin meer overeenkomen in hun opvoedgedrag, dit positief gerelateerd is aan de ontwikkeling van het kind (Harvey, 2000; Chen & Johnston, 2012). Een overeenkomstige opvoeding is een breed begrip en wordt op verschillende manieren in de studies geoperationaliseerd. Zo worden onder andere opvoedingsovertuigingen, opvoedingsdoelen, specifieke gedragingen, stijlen en verwachtingen benoemd onder opvoedgedrag. Het is van belang zicht te hebben op de gemeten constructen van de studies om te weten in hoeverre ze met elkaar vergelijkbaar zijn. Het kwantitatieve onderzoek van Harvey (2000), uitgevoerd middels een klinische steekproef met 7-12 jarige kinderen met ADHD, toonde aan dat deze kinderen minder gedragsproblemen lieten zien naarmate er een grotere gelijkheid was in de opvoedvisie en disciplinaire aanpak

van beide ouders. Ook de studie van Chen en Johnston (2012), gericht op een overeenkomst in opvoedingsdoelen en opvoedgedrag -waaronder warmte en negatieve disciplineren-, vond dat ongelijkheid in opvoedgedrag (maar niet in doelen) een belangrijke voorspeller is voor problemen bij kinderen van 2-5 jaar. Panetta en collega's (2012) onderzochten het belang van opvoedstijlen voor de opvoeding van adolescenten. Zij indiceren dat adolescenten met ouders die beiden een autoritatieve opvoedingsstijl hanteren, de beste ontwikkelingsuitkomsten hebben omdat er het minst sprake is van klinische problemen. Echter schrijven zij deze uitkomst eerder toe aan de opvoedingsstijl, dan aan de gelijkheid tussen ouders (Panetta et al., 2012).

Ouders die overeenkomen in hun opvoeding bieden vaker een consistente omgeving voor hun kind. Een discrepantie in opvoedgedrag kan gedragsproblemen bij kinderen bevorderen, om de reden dat een verschil in aanpak zorgt voor inconsistentie binnen de omgeving (Chen & Johnston, 2012).

Onderhavig onderzoek bouwt voort op de huidige literatuur en brengt de rol van vaders binnen de opvoeding in kaart. Er wordt gekeken naar de verschillen in opvoedgedrag van vaders en moeders, verschillen in het belang van het opvoedgedrag van vaders en moeders voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, en het belang van overeenkomstigheid binnen het gezin voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit onderzoek zal afgenomen worden bij twee-ouder gezinnen met een peuter in de leeftijd van twee tot vier jaar oud.

Gezien de gevonden literatuur wordt verwacht dat een hogere mate van structuur en warmte, en een lagere mate van negatieve disciplineren samengaan met minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Omdat er verschillen zijn gevonden in warmte tussen vaders en moeders, wordt er eveneens een verschil verwacht tussen het opvoedgedrag van ouders in het algemeen. Specifiek wordt er verwacht dat moeders een hogere mate van warmte bieden dan vaders. Verwacht wordt dat vaders en moeders niet verschillen in de mate van structuur. Vanuit de literatuur komen verschillen in negatieve disciplineren van vaders en moeders minder helder naar voren. Verwacht wordt dat vaders een hogere mate van negatieve disciplineren laten zien omdat zij eerder geneigd zijn een autoritaire opvoedingsstijl te hanteren dan moeders. Ten slotte wordt verwacht dat kinderen minder problemen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling laten zien, wanneer er minder discrepantie is tussen het opvoedgedrag van hun vader en moeder.

Methode

Procedure

Voor dit cross-sectionele onderzoek zijn vaders en moeders van kinderen tussen de twee en vier jaar uitgenodigd om een digitale vragenlijst in te vullen. Het werven van de respondenten is gedaan door Master studenten aan de Universiteit Utrecht, die via hun eigen netwerk, kinderdagverblijven en sociale media gezinnen hebben geworven. In het onderzoek is gebruik gemaakt van een gelegenheidssteekproef en gaat het om kwantitatief onderzoek, omdat er gewerkt wordt met een vaste onderzoeksopzet. Er is toestemming verkregen van de ethische commissie. Er is voldaan aan de eis van anonimiteit, vrijwilligheid en actieve toestemming. Vaders en moeders hebben onafhankelijk van elkaar de vragenlijsten ingevuld.

Participanten

De vragenlijsten van 51 ouderparen van kinderen tussen de twee en vier jaar ($M = 34$ mnd, $SD = 8,56$, 46,9% jongen) zijn meegenomen in deze studie. Het betreft vaders en moeder uit hetzelfde gezin. Van de vaders had 100%, en de moeders 98,6% de Nederlandse nationaliteit. Op het moment van de afname waren moeders gemiddeld 32,7 jaar ($SD = 4,37$) oud en vaders 35,3 jaar ($SD = 5,30$) oud. Van de vaders is 56,7% en van de moeders is 61,1% hoogopgeleid (tenminste HBO), 31,7% van de vaders en 29,6% van de moeders is gemiddeld opgeleid (HAVO, VWO of MBO) en 11,7% van de vaders en 9,3% van de moeders is laagopgeleid (LBO, MAVO of VMBO). In 63,3% van de gezinnen heeft moeder het grootste aandeel in de opvoeding. Daarnaast is in 36,1% van de gezinnen het aandeel in de opvoeding tussen vader en moeder gelijk en in 0,7% van de gezinnen heeft vader het grootste aandeel.

Meetinstrumenten

CECPAQ

De Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (Verhoeven, Van Baar, Deković, Bodden, & Steenis, 2016) meet het opvoedgedrag van ouders met jonge kinderen van 1 tot 5 jaar. Deze vragenlijst bevat 54 items en meet 5 domeinen van opvoeding die relevant zijn voor de ontwikkeling van peuters: warmte, structuur, stimulatie, negatieve en positieve discipline. De domeinen warmte, structuur en negatieve disciplineren worden gebruikt voor onderhavig onderzoek. Ouders geven op een zespuntslikertschaal (1 = nooit tot 6 = altijd) aan in hoeverre een uitspraak op hen van toepassing is. Bij 9 items (14-23) wordt er een uitspraak voorgelegd met twee tegenovergestelde antwoordstellingen op een zespuntslikertschaal. Een hoge gemiddelde score betekent dat het domein in hoge mate aanwezig is in het opvoedgedrag van de ouder.

Met het domein ‘Warmte’ wordt de sensitiviteit, responsiviteit en affectie van de ouders gemeten. Een voorbeelditem van het domein ‘Warmte’ is: “Ik knuffel, kus en omarm mijn kind zonder speciale reden”. Het domein ‘Structuur’ is gericht op laksheid, consistentie en overreageren. Het gemiddelde van deze items wordt berekend. Een voorbeeld vraag voor dit domein is: “Wanneer ik een redelijke dreiging of waarschuwing geef...” met als antwoord: “voer ik deze vaak niet uit/doe ik steeds wat ik zei”. Het domein ‘Negatieve Disciplineren’ is opgebouwd uit drie vormen van ouderlijke disciplineren, namelijk verbale straf, fysieke straf en psychologische controle. Een voorbeeld item is: “Als mijn kind ongehoorzaam is, geef ik hem/haar een tik”. De betrouwbaarheden voor deze opvoeddomeinen zijn voldoende: het domein ‘Warmte’ bestaat uit een Cronbach’s alpha van $\alpha = .88$ voor moeders, en $\alpha = .92$ voor vaders. Voor het domein Structuur is de Cronbach’s alpha voor moeders $\alpha = .76$ en voor vaders $\alpha = .60$. Voor het domein Negatieve Disciplineren; Moeders $\alpha = .78$ en vaders $\alpha = .87$.

SDQ 2-4

De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is een screeningslijst met 25 items gericht op het signaleren van psychosociale problemen bij kinderen (Goedhart, Treffers, & Widenfelt, 2003). Het instrument is opgebouwd uit vijf subschalen, namelijk emotionele symptomen, gedragsproblemen, hyperactiviteit – aandachtstekort, problemen met leeftijdsgenoten en pro-sociaal gedrag. Vanuit deze subschalen kan een totale probleemscore berekend worden en scores op de vijf subschalen. De totale probleemscore wordt berekend door de scores op de subschalen (behalve de subschaal pro-sociaal gedrag) bij elkaar op te tellen. Een voorbeeld van een item is: ‘Vecht vaak met andere kinderen of pest ze’. Ouders geven op een driepuntslikertschaal aan in hoeverre het beschreven gedrag in de afgelopen 6 maanden kenmerkend is geweest voor het kind, lopend van 0 = ‘niet waar’, 1 = ‘een beetje waar’, tot 2 = ‘zeker waar’. De rapportage van de totale probleemscore was voor zowel vaders, Cronbach’s alpha $\alpha = .79$, als moeders, Cronbach’s alpha $\alpha = .73$, betrouwbaar.

De totale-probleemscores die vaders ($M = 27.72$, $SD = 4.37$) en moeders ($M = 27.76$, $SD = 4.25$) gaven, bleken dicht bij elkaar te liggen en binnen het gezin niet significant van elkaar te verschillen ($t(51) = .05$, $p > .05$). Bovendien waren de scores van vaders en moeders sterk aan elkaar gerelateerd ($r(51) = .78$, $p < .001$). Er is daarom gekozen om het gemiddelde van de totale probleemscores van beide ouders te gebruiken voor de analyses. Tot slot zijn er absolute verschilcores berekend voor de opvoedgedragingen van vaders en moeders.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

In Tabel 1 is een overzicht te zien van de gemiddelden en standaarddeviaties van de verschillende opvoedgedragingen van vaders en moeders. Aangezien de opvoedgedragingen worden gemeten op een zespuntslikertschaal, kunnen de gemiddelde scores van zowel vaders als moeders op warmte en structuur geïnterpreteerd worden als relatief hoog. Vaders en moeders scoren relatief laag op negatieve disciplineren; beiden geven aan dergelijke disciplineringsstrategieën ‘bijna nooit’ te gebruiken. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is de score van vaders en moeders op de SDQ samengevoegd tot één maat voor het meten van de problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kinderen ($M = 27.75$, $SD = 4.07$). Dit is een lage score, wat betekent dat er gemiddeld genomen weinig problemen aanwezig zijn in de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen

Tabel 1.

Beschrijvende statistieken voor de variabelen Warmte, Structuur, Negatieve disciplineren en Sociaal-emotionele ontwikkeling en de gemiddelde 'absolute' verschillen tussen moeder en vader

Variabele	Moeder		Vader		Gepaarde t - test ($df=50$)	Gemiddelde Verschillen		Min	Max
	M	SD	M	SD		M	SD		
Warmte	5.09	0.47	4.64	0.64	6.07*	0.66	0.48	0	1.62
Structuur	4.53	.51	4.63	.47	-1.50	0,45	0,33	0	1.82
N. Disc.	1.95	.63	2.18	.63	-1.45	0.39	0,41	0	2.50
Totaal									
	M	SD							
S/E ontwikkeling	27.75	4.07							

* $p < .05$.

Verschillen de opvoedgedragingen van vaders en moeders?

Om de verschillen in opvoedgedragingen tussen vaders en moeders te onderzoeken, is een gepaarde t toets gebruikt (zie Tabel 1). Er blijkt een significant verschil te zijn in de scores van ‘Warmte’ van vaders en moeders, waarbij de mate van warmte van vaders, $M =$

4.87, $SD = 0.56$, lager is dan de mate van warmte van moeders, $M = 5.09$, $SD = 0.47$, $t(50) = 6.08$, $p < .05$. Er bleken géén significant verschillen tussen vaders en moeders aanwezig te zijn voor de variabelen ‘Structuur’ en ‘Negatieve disciplineren’. Dit betekent dat vaders en moeders enkel verschillen in de mate van warmte, waarbij moeders meer warmte bieden dan vaders.

Daarnaast is in Tabel 2 te zien dat een hoge mate van moederlijke en vaderlijke warmte samenhangt, als ook een hoge mate van negatieve disciplineren en structuur. Tot slot correleert moederlijke warmte positief met vaderlijke structuur. Dat betekent dat naarmate moeders meer warmte laten zien richting hun kind, vaders meer structuur bieden.

Samenhang tussen de opvoedgedragingen en de sociaal-emotionele ontwikkeling

Met correlaties is onderzocht of het opvoedgedrag van ouders gerelateerd is aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Uit Tabel 2 blijkt dat, naarmate vaders en moeders een hogere mate van warmte rapporteren en moeders een hogere mate van structuur, er minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling worden gezien. Dit geldt eveneens voor vaders: naarmate zij een hogere mate van warmte rapporteren blijken er minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling aanwezig te zijn.

Tabel 2

Correlaties tussen de Opvoedgedragingen van Moeder en Vaders en de Sociaal-Emotionele Ontwikkeling van het Kind

Variabele	1	2	3	4	5	6
1. S/E ontwikkeling						
2. Warmte moeder	-.36*					
3. Structuur moeder	-.41*	.38**				
4. N. Disc. moeder	.07	-.15	-.30*			
5. Warmte vader	-.30*	.45**	.09	0.11		
6. Structuur vader	-.18	.38**	.39**	-.01	.44**	
7. N. Disc, vader	-.17	-.07	-.11	.52**	.14	-.07

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$.

De relatie tussen de discrepantie in opvoedgedrag van vader en moeder enerzijds en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind anderzijds

Om deze relatie te onderzoeken is er een standaard multi-pele regressie analyse uitgevoerd, waarbij absolute verschilcores berekend zijn voor de opvoedgedragingen van

vaders en moeders. In Tabel 1 zijn de verschillen te zien tussen warmte ($M = 0.66$, $SD = 0.48$), structuur ($M = 0.45$, $SD = 0.33$) en negatieve disciplineren ($M = 0.39$, $SD = 0.41$) van vader en moeder. Uit de resultaten blijkt dat de verschillen in bovengenoemde opvoedgedragingen de mate van sociaal-emotionele problemen van het kind niet significant verklaren, $F(3,47) = .58$, $R^2 = .03$, $p = >.05$ (zie Tabel 3). Vanuit de minimale en maximale scores op de verschillen in opvoedgedrag is te zien dat deze maximaal 2.50 punten van elkaar verschillen. De discrepantie in opvoedgedrag van ouders blijkt geen rol speelt in de mate van problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind.

Tabel 3.

Sociaal-emotionele ontwikkeling voorspeld door het verschil in warmte, structuur en negatieve disciplineren

Variabele	Sociaal-emotionele ontwikkeling			
	<i>B</i>	<i>SD</i>	β	<i>p</i>
Vershil Warmte	1.01	1.22	.13	.38
Vershil Structuur	-.49	1.80	-.04	.79
Vershil N. Disc	-1.31	1.45	-.13	.37

Discussie

Deze studie had als doel meer inzicht te krijgen in de relatie tussen de discrepantie in opvoedgedrag tussen vader en moeder en de sociaal emotionele-ontwikkeling van peuters. Wanneer meer bekend is over deze relatie, kan hier binnen opvoedinterventies op ingespeeld worden om betere omstandigheden te creëren waarin kinderen zich sociaal-emotioneel ontwikkelen. In huidig onderzoek is onderscheid gemaakt tussen drie typen opvoedgedragingen welke, vanuit de literatuur gezien een belangrijke rol spelen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen: warmte, structuur en negatieve disciplineren. De resultaten uit onderhavig onderzoek laten zien dat moeders meer warmte bieden aan hun kind dan vaders, maar dat er geen verschillen zijn wat betreft de mate van structuur en het gebruik van negatieve disciplineren. Naarmate vaders en moeders meer warmte lieten zien richting hun kind, bleken kinderen minder problemen te hebben in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Ook bleek een hogere mate van moederlijke structuur samen te hangen met minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Er is geen significante samenhang gevonden tussen de discrepantie in de opvoedgedragingen en problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Passend bij de verwachting bleken moeders meer warmte te bieden dan vaders. Deze bevinding komt overeen met de onderzoeken van Roskam en Meunier (2009), Bergmann, Wendt, Von Klitzin, & Klein (2012), en Verhoeven en collega's (2016). Dit kan verklaard worden doordat moeders de meeste zorg voor de kinderen dragen (Craig & Mullan, 2011). Vaders zijn traditioneel gezien minder betrokken binnen de opvoeding (Hosley & Montemayor, 1997), wat overeenkomt met de huidige steekproef. Moeders blijken in het grootste deel van de gezinnen de opvoedtaken op zich nemen. Er is geen verschil gevonden in de mate van structuur en negatieve disciplineren, wat overeenkomt met de studie van (Verhoeven en al., (2010b).

Daarnaast was er sprake van een relatie tussen het opvoedgedrag van ouders en problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Zowel moeders als vaders die een hoge mate van warmte hanteren, én moeders die een hoge mate van structuur hanteren, namen minder problemen waar in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Dit is in overeenstemming met studies van Altschul, Lee en Gershoff (2016) en Eiden, Edwards en Leonard (2007). Deze samenhang kan verklaard worden vanuit de hechtingstheorie van Bowlby (1969). Door een warme, gestructureerde opvoeding ontstaat voor het kind een veilige en stabiele omgeving, wat de kans op een veilig hechtingspatroon vergroot

(Ainsworth, 1979). Een veilige hechting is het uitgangspunt voor het vormen van een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling (Zeanah, Berlin, & Boris, 2011).

In tegenstelling tot de verwachting, bleek negatieve disciplineren niet samen te hangen met problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Uit de studies van Karreman, Van Tuijl, Van Aken en Deković (2009) en Fine, Trentacosta, Izard, Mostow, en Campbell (2004) is consistent naar voren gekomen dat negatieve disciplineren een voorspeller blijkt te zijn voor toenemende agressie bij kinderen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de ouders binnen de huidige steekproef aangaven nauwelijks negatieve disciplineren toe te passen. Daarnaast namen zij weinig problemen waar in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. De studie zou herhaald dienen te worden met een meer diverse steekproef waar eveneens ouders in meegenomen worden die een hoge mate van negatieve disciplineren laten zien, en kinderen die meer problemen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling laten zien, om inzicht te verkrijgen in de relatie tussen negatieve disciplineren en de problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Betreffende de relatie tussen de discrepantie in opvoedgedrag van vader en moeder en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, kan geconcludeerd worden dat het verschil in warmte, structuur en negatieve disciplineren geen rol speelt in de mate van problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Tot nu toe is er weinig onderzoek gedaan naar deze discrepantie, maar uit de studies van Harvey (2000) en Chen en Johnston (2012) blijkt dat, naarmate ouders binnen het gezin meer overeenkomen in hun opvoedgedrag dit positief gerelateerd is aan de ontwikkeling. De huidige steekproef kan hiervoor een verklaring zijn, omdat zowel vaders als moeders gemiddeld hoog scoren op warmte, en weinig van elkaar verschillen in opvoedgedrag. Ouders lijken erg op één lijn te zitten. Er is te weinig variatie binnen de variabelen die bestudeerd zijn, waardoor het vrijwel onmogelijk was om significante verschillen te vinden. Eveneens geldt voor deze hypothese dat vervolgstudies ofwel een klinische steekproef betreffende kinderen met sociaal-emotionele problemen moeten toevoegen, of ouders moeten meenemen die meer van elkaar verschillen. Daarnaast laat de studie van Panetta en collega's (2012) zien dat compensatie voor de gedragingen van vaders en moeders binnen het gezin (moderatie-effecten), mogelijk belangrijker zijn voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen dan overeenstemming binnen de opvoeding. Zij stellen dat er tenminste één ouder nodig is met een autoritatieve opvoedingsstijl. Aanbevolen wordt om in vervolgstudies te onderzoeken in hoeverre autoritatief opvoeden kan compenseren voor de discrepantie in opvoedgedrag.

Onderhavig onderzoek is een van de weinige die zich gericht heeft op zowel vaders als moeders. De huidige literatuur is veelal gericht op moeders en in (veel) mindere mate op vaders. Ook is er over het algemeen nog weinig aandacht besteed aan de combinatie van het opvoedgedrag van moeders en vaders binnen het gezin, specifiek voor de peuterleeftijd waardoor er sprake is van hiaten binnen onderzoek naar de opvoeding van peuters.

Daarnaast moeten er een aantal beperkingen binnen dit onderzoek in acht genomen worden. Een eerste beperking is de homogene steekproef. De steekproef bestaat uit voornamelijk hoogopgeleide, autochtone ouders die een hoge mate van warmte en structuur, en een lage mate van negatieve disciplineren lieten zien en weinig sociaal-emotionele problemen rapporteren. Uit eerdere studies is gebleken dat opleidingsniveau (Roubinov & Boyce, 2017) en etniciteit (Rudy & Grusec, 2006) een belangrijke rol spelen in opvoedgedrag. Zo wordt binnen collectivistische culturen vaker gebruik gemaakt van een autoritaire opvoedingsstijl en hangt een hoog opleidingsniveau samen met een hoger 'sociaal kapitaal', wat indirect de opvoedingsstrategieën van ouders beïnvloedt. Ouders verschillen in huidig onderzoek onderling minimaal, terwijl dit verschil juist het object van onderzoek was. Gesteld kan worden dat deze steekproef niet representatief is voor de Nederlandse samenleving. Vervolgstudies zijn nodig om te onderzoeken of binnen andere groeperingen dezelfde resultaten gevonden worden. Belangrijk wordt geacht de studie te herhalen middels een (cultureel) diverse steekproef. Een tweede beperking is dat, doordat de studie cross-sectioneel is, niets gezegd kan worden over hoe de relaties daadwerkelijk verlopen. Onduidelijk blijft of het nu zo is dat de opvoeding de sociaal-emotionele ontwikkeling beïnvloed, of dat de opvoeding juist beïnvloed wordt door het gedrag van het kind. Tot slot is er binnen huidig onderzoek enkel gebruik gemaakt van zelfrapportage, waardoor ouders de vragenlijsten mogelijk gezamenlijk en/of sociaal-wenselijk ingevuld hebben.

Concluderend kan gesteld worden dat er een verschil is in hoe vaders en moeders binnen het gezin opvoeden, en welke rol hun opvoeding speelt binnen de ontwikkeling van het kind. Zelfs binnen een homogene steekproef als deze, worden er verschillen gevonden in warmte tussen vaders en moeders, en blijkt dat de opvoedgedragingen van vaders en moeders verschillende betekenissen hebben voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Zo blijkt de mate van moederlijke structuur wel samen te hangen met de ontwikkeling van het kind maar vaderlijke structuur niet. Het is daarom belangrijk dat toekomstig onderzoek gericht op de opvoeding ook kijkt naar de impact van vaders. Vaders blijken een unieke rol te spelen in de ontwikkeling van kinderen, waardoor het van belang is om binnen de opvoeding naar beide partijen te kijken.

Referenties

- Ainsworth, M. D. (1985). Patterns of infant-mother attachments: Antecedents and effects on development. *Bulletin of the New York Academy of Medicine*, *61*, 771-791.
- Altschul, I., Lee, S. J., & Gershoff, E. T. (2016). Hugs, not hits: warmth and spanking as predictors of child social competence. *Journal of Marriage and Family*, *78*, 695-714. doi:10.1111/jomf.12306
- Al-Yagon, M. (2008). Maternal personal resources and children's socioemotional and behavioral adjustment. *Child Psychiatry and Human Development*, *39*, 283-298. doi:10.1007/s10578-007-0088-
- Arsenio, F. W., Adams, E., & Gold, J. (2009). Social information processing, moral reasoning, and emotion attributions: relations with adolescents' reactive and proactive aggression. *SRCD*, *80*, 1739-1755. doi: 10.1111/j.1467-8624.2009.01365
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, *76*, 1144-59. doi: 10.1111/j.1467-8624.2005.00841
- Bergmann, S., Wendt, V., Von Klitzing, K., & Klein, A. M. (2012). Emotional availability of father-child dyads versus mother-child dyads in children aged 0-3 years. *Family Science*, *3*, 145-154.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*. Vol. 1: Attachment. New York: Basic Books.
- Caulfield, R. (1996). Social and emotional development in the first two years. *Early Childhood Education Journal*, *24*, 55-58. doi:10.1007/BF02430553
- Chen, M., & Johnston, C. (2012). Interparent childrearing disagreement, but not dissimilarity, predicts child problems after controlling for parenting effectiveness. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *41*:2, 189-201, doi:10.1080/15374416.2012.651997
- Craig, L., & Mullan, K. (2011). How mothers and fathers share childcare: A crossnational time-use comparison. *American Sociological Association*, *76*, 834-861. doi: 10.1177/0003122411427673
- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Development*, *77*, 44-58. doi: 10.1111/j.1467-8624.2006.00855
- Eiden, R., Edwards, E., & Leonard, K. (2007). A conceptual model for the development of externalizing behavior problems among kindergarten children of alcoholic families: Role of parenting and children's self-regulation. *Developmental Psychology*, *43*, 1187-1201. doi: 10.1037/0012-1649.43.5.1187

- Fine, S. E., Trentacosta, C. J., Izard, C. E., Mostow, A. J., & Campbell, J. L. (2004). Anger perception, caregivers' use of physical discipline, and aggression in children at risk. *Social Development, 13*, 213–228. doi: 10.1111/j.1467-9507.2004.000264
- Goedhart, A., Treffers, F., & Widenfelt, B. van (2003). Vragen naar psychische problemen bij kinderen en adolescenten. De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 58*, 1018-1035
- Hallas, D., Koslap-Petraco, M., & Fletcher, J. (2016). Social-emotional development of toddlers: randomized controlled trial of an office-based intervention. *Journal of Pediatric Nursing, 33*, 33-40. doi: 10.1016/j.pedn.2016.11.004
- Hart, C. H., Newell, L. D., & Olsen, S. F. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of communication and social interaction skills* (pp. 753-797). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Harvey, E. A. (2000). Parenting Similarity and Children with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Child & Family Behavior Therapy, 22:3*, 39-54, doi: 10.1300/J019v22n03_02
- Hosley, C. A., & Montemayor, R. (1997). Fathers and adolescents. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 162-178). New York: John Wiley
- Karreman, A., Van Tuijl, C., Van Aken, M. A. G., & Deković, M. (2009). Predicting young children's interactions among effortful control, parenting, and child gender. *Merrill Palmer Quarterly, 55*, 111-134. doi: 10.1353/mpq.0.0020
- Mckinney, C., & Renk, K. (2008). Differential Parenting Between Mothers and Fathers. Implications for Late Adolescents. *Journal of Family Issues, 29*, 806-827. doi: 10.1177/0192513X07311222
- Panetta, S. M., Somers, C. L., Ceresnie, A. R., Hillman, S. B., & Patridge, R. T. (2012). Maternal and paternal parenting style patterns and adolescent emotional and behavioral outcomes. *Marriage & Family Review, 50*, 342-359. doi: 10.1080/01494929.2013.879557
- Pellegrino, J. W., & Hilton, M. L. (2012). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. Washington, DC: The National Academies Press
- Roskam, I., & Meunier, J. C. (2009). How do parenting concepts vary within and between the families? *European Journal of Psychology of Education, 1*, 33-47. doi: 10.1007/FBF03173473

- Roubinov, D. S., & Boyce, W. T. (2017). Parenting and SES: relative values or enduring principles? *Current Opinion in Psychology*, *15*, 162-167. doi: 10.1016/j.copsyc.2017.03.001
- Rudy, D., & Grusec, J. E. (2006). Authoritarian parenting in individualist and collectivist groups: associations with maternal emotion and cognition and children's self-esteem. *Journal of Family Psychology*, *20*, 68-78. doi: 10.1037/0893-3200.20.1.68
- Tak, J. A., Bosch, J. D., Begeer, S., & Albrecht, G. (2014). *Handboek Psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen en adolescenten*. Utrecht: de Tijdstroom
- Teubert, D., & Pinquart, M. (2010). The Association Between Coparenting and Child Adjustment: A Meta-Analysis. *Science And Practice*, *10*, 286-307. doi: 10.1080/15295192.2010.492040
- Tóth, M., Halász, J., Mikics, É., Barsy, B., & Haller, J. (2008). Early social deprivation induces disturbed social communication and violent aggression in adulthood. *Behavioral Neuroscience*, *122*(4), 849–854. doi: 10.1037/0735-7044.122.4.849
- Verhoeven, M., Baar, A., van, Deković, M., & Bodden, D. (2016). Development and initial validation of the comprehensive early childhood parenting questionnaire (CECPAQ) for parents of 1–4 year olds. *European Journal of Developmental Psychology*, *14*, 233-247. doi: 10.1080/17405629.2016.1182017
- White, B. A., Jarrett, M. A., & Ollendic, T. H. (2012). Self-Regulation Deficits Explain the Link between Reactive Aggression and Internalizing and Externalizing Behavior Problems in Children. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, *35*, 1-9. doi:10.1007/s10862-012-9310-9
- Wicks-Nelson, R., & Israel, A. C. (2009). *Abnormal Child and Adolescent Psychology, Seventh edition*. New Jersey: Pearson Education.
- Verhoeven, M., Junger, M., Aken, C., van, Deković, M., & Aken, M. A. G., van (2010b). Parenting and children's externalizing behavior: Bidirectionality during toddlerhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *31*, 93–105. doi: 10.1016/j.appdev.2009.09.002
- Zeanah, C.H., Berlin, L. J., & Boris, N.W. (2011). Practitioner Review: Clinical implications of attachment theory and research for infants and young children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *52*, 819-833. doi: 10.1111/j.1469-7610.2011.02399